

STANOVISKO VLÁDY

k návrhu poslanců Aleše Juchelky, Aleny Schillerové, Patrika Nachera a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk č. 467)

Vláda na své schůzi dne 28. června 2023 projednala a posoudila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších

předpisů, a zaujala k tomuto návrhu zákona **nesouhlasné stanovisko**, a to zejména z následujících důvodů:

1. Navrhované změny znamenají velmi výrazný zásah do současného konceptu sociální ochrany matky v době těhotenství a po porodu, aniž by zohledňovaly základní principy systému sociálního zabezpečení, funkci a posloupanost jednotlivých pilířů sociálního zabezpečení. Systém sociálního zabezpečení je založen primárně na pojistném systému, na který navazuje systém nepojistný, tj. systém státní sociální podpory. Podstatou pojistného systému, ve kterém je zařazena peněžitá pomoc v mateřství, je možnost „pojistit“ se pro případ očekávatelné budoucí sociální události, se kterou je spojen pokles nebo výpadek příjmu osoby z pracovní aktivity, přičemž výše plateb pojistného se promítá do výše pojistného plnění. V případě, že osoba nebyla účastna po stanovenou minimální dobu pojištění, a tedy neodváděla pojistné, nemůže být kompenzována pojistným plněním. V takové situaci je osoba z důvodu péče o dítě podpořena nepojistnou dávkou, tj. dávkou státní sociální podpory (rodičovským příspěvkem). Vláda takový systém na rozdíl od předkladatelů nepovažuje za nespravedlivý.
2. Mateřský příspěvek je sice navržen jako nová dávka státní sociální podpory, nicméně je konstruován na principech dávky pojistné, zejména návrh fakticky přebírá ustanovení zákona o nemocenském pojištění upravující peněžitou pomoc v mateřství. To by mimo jiné mohlo paradoxně vést k vytvoření nerovného přístupu, neboť například podle zvoleného počátku čerpání by mohl být mateřský příspěvek poskytován až o dva kalendářní měsíce déle než u jiných oprávněných.
3. Takto zásadní zásah do systému sociálního zabezpečení by měl být podle názoru vlády nejprve důkladně analyzován a měly by být pečlivě a komplexně zhodnoceny jeho možné dopady, což předložení tohoto poslaneckého návrhu zákona zřejmě nepředcházelo. Zároveň by takový zásah do systému sociálního zabezpečení měl být podroben širší odborné a politické diskuzi a měla-li být následně nějaká jeho koncepčnější změna předkládána, tak by rozhodně bylo vhodnější, aby jej předkládala vláda, a to po řádném projednání takové změny v meziresortním připomínkovém řízení.
4. Návrh zásadním způsobem zasahuje do výdajové strany státního rozpočtu, a to v době nezbytné konsolidace veřejných financí. Navrhovateli uváděné rozpočtové dopady navrhovaných změn by podle názoru vlády ve skutečnosti mohly být mnohem vyšší, neboť kromě toho, že by mohlo docházet k účelovým jednáním, tak by vznikem nové dávky „mateřský příspěvek“ došlo k rozšíření okruhu pojištěnců, za které je plátcem zdravotního pojištění stát.

5. Návrh nezohledňuje závazky, které pro Českou republiku vyplývají z mezinárodních úmluv, zejména Evropského zákoníku sociálního zabezpečení a Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 183, týkající se revize Úmluvy o ochraně v mateřství (revidované) z roku 1952, neboť nezaručuje minimální délku podpůrní doby dávky po dobu mateřské dovolené v délce 14 týdnů.
6. Navrhovaná úprava nezakládá nárok na mateřský příspěvek některým skupinám osob, kterým v současné době vzniká nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Konkrétně se jedná o osoby, které převzaly dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, osoby, které pečují o dítě, jehož matka zemřela, a o otce dítěte nebo manžele ženy, která dítě porodila, kteří o dítě pečují z důvodu, že matka dítěte nemůže nebo nesmí o dítě pečovat pro závažné dlouhodobé onemocnění, pro které byla uznána dočasně práce neschopnou, resp. kteří s matkou dítěte uzavřeli písemnou dohodu, že budou pečovat o dítě. Důvod vyloučení těchto skupin osob z nároku na mateřský příspěvek ovšem z předloženého návrhu zákona nevyplyvá.
7. Předložený poslanecký návrh dále též neobsahuje úpravu zápočtu mateřského příspěvku do rozhodného příjmu pro účely příjmově testovaných dávek státní sociální podpory. Vyloučení mateřského příspěvku pro zápočet do rozhodného příjmu na rozdíl od rodičovského příspěvku či jiných dávek nemocenského pojištění (včetně peněžité pomoci v mateřství) vláda nepovažuje za systémové řešení.
8. Zavedení nové dávky do systému státní sociální podpory by znamenalo další, navíc zcela novou agendu pro Úřad práce České republiky, přičemž s ohledem na výše uvedenou konstrukci mateřského příspěvku založenou na principech pojistných dávek by zavedení této nové agendy do praxe nebylo jednoduché a bylo by i časově náročné. Zároveň by bylo třeba vybudovat nový informační systém. Realizace navrhovaných změn s účinností od 1. ledna 2024 se tak nejeví jako reálná.
9. Návrh zákona je podle názoru vlády také postaven na nepřesných tvrzeních a některých mylných předpokladech, např. pokud jde o ekonomickou aktivitu, resp. neaktivitu žen během těhotenství, či možného zajištění některých ze skupin osob, na které návrh cílí, podle stávající právní úpravy.
10. Návrh trpí řadou zásadních legislativně technických nedostatků i věcných nesrovnalostí, mj. mateřský příspěvek jako nová dávka státní sociální podpory není zasazen do kontextu zákona o státní sociální podpoře, vychází fakticky z právní úpravy stávající dávky nemocenského pojištění nebo není důsledně promítnuto zrušení peněžité pomoci v mateřství do úpravy zákona o státní sociální podpoře, zejména pak do úpravy způsobu stanovení výše rodičovského příspěvku.